

Abb. 27: Frýdštejn Nr. 21, Detail des in der Abb. 26 als 1a ersichtlich gemachten Lagers nach einem Holzlehmrauchfangglied (Foto M. Ouhrabka, Juli 2015).

Abb. 28: Frýdštejn Nr. 21, Innenraum der nordöstlichen Kammer mit sekundär verblendeter Tür zur offenen Galerie und einem Versteck hinter der das Blockwerk imitierenden Trennwand (Foto M. Ouhrabka, Juli 2015).

Abb. 29: Frýdštejn Nr. 21, südöstliche Kammer, Innenraum (Foto M. Ouhrabka, Juli 2015).

Abb. 30: Frýdštejn Nr. 21, südöstliche Kammer, Türschlossdetail (Foto M. Ouhrabka, Juli 2015).

Abb. 31: Frýdštejn Nr. 21, Wohnteil und Obergeschoss, graphische Darstellung der ursprünglichen Anlage: 1 – (Licht-) Stube; 2 – Stübchen; 3 – Küche; 4 – Flur; 5 – südwestliche Kammer; 6 – nordöstliche Kammer (Foto M. Ouhrabka, Juli 2015).

Abb. 32: Frýdštejn Nr. 21, Untergeschoss, Grundriss, Baualtersplan (Baufaufnahme M. Ouhrabka, T. Konvalinková, L. Sodomková, Zeichnungen L. Sodomková [Abb. 32-36], alle Auswertungen der Bauentwicklung von den Autoren).

Abb. 33: Frýdštejn Nr. 21, Erdgeschoss, Grundriss, Baualtersplan (Baufaufnahme M. Ouhrabka, T. Konvalinková, L. Sodomková).

Abb. 34: Frýdštejn Nr. 21, Obergeschoss, Grundriss, Baualtersplan (Baufaufnahme M. Kolka, I. Peřina, M. Ouhrabka, T. Konvalinková, L. Sodomková).

Abb. 35: Frýdštejn Nr. 21, Längsschnitt mit Auswertung der Bauentwicklung (Baufaufnahme M. Ouhrabka, L. Sodomková).

Abb. 36: Frýdštejn Nr. 21, Querschnitt mit Auswertung der Bauentwicklung (Baufaufnahme M. Ouhrabka, L. Sodomková).

(Übersetzung J. Noll)

ROUBENÉ SÝPKY Z MOČERAD HISTORICKÝ LIDOVÝ STAVEBNÍ FOND NA DOMAŽLICKU VE SVĚTLE NOVÝCH POZNATKŮ

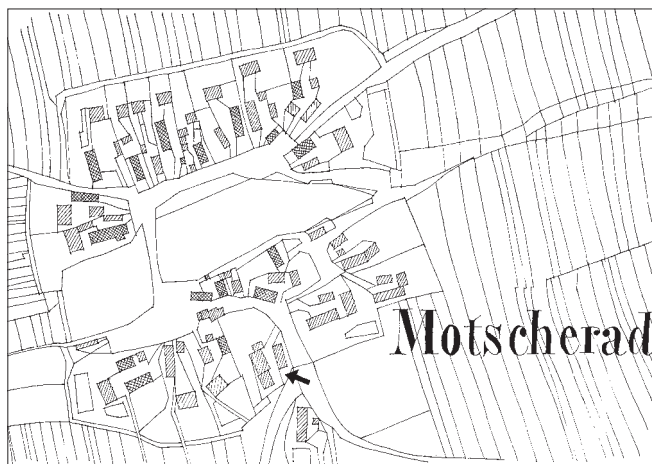
KAREL FOUD

ÚVODEM

Historický stavební lidový fond Domažlicka je od druhé poloviny 19. století, kdy vstupuje do povědomí odborné i laické veřejnosti v souvislosti s Národopisnou výstavou všeslovanskou konanou v Praze roku 1895, spojen především s domy špýcharového typu.¹⁾ Představovaly však jen pouhý zlomek z dochovaného souboru památkově hodnotných staveb, zastoupených v prvé řadě roubeným domem trojdílné dispozice komorového i chlívniho typu. Srubové stěny byly sestavovány ze čtyřbokých, popř. jen částečně hraněných trámů. Dřevo, coby základní stavební materiál, sloužilo také pro stavbu dalších objektů ve dvorech nebo chalupnických usedlostech, jako jsou stodoly, chlěvy, komory nebo sýpky. Posledně vzpomenu-

ně patřily v areálech dvorů či usedlostí k největším, přesto však byla jejich výstavbě věnována zvýšená pozornost, jak to také odpovídalo jeho významu. Sýpky sloužily jako skladiště osiva, nářadí i ošacení, přechovávaly se tady také některé potraviny. Proto se, pokud možno, mělo jednat o stavby bytelné a především zabezpečené proti vniknutí nežádoucích osob i škodné, ještě větší pozornost ale byla věnována protipožárnímu opatření. Stavba také musela mít kvůli uskladnění osiva dobré tepelně izolační vlastnosti, aby lépe odolávala výkyvům teplot. Poloha sýpek v rámci usedlosti v zásadě vycházela z několika variant. Nejběžnější bylo založení stavby v čele statku proti obytnému stavení, výjimkou však nebylo ani umístění sýpky v hloubce usedlosti, obvykle v jednom z koutů ohrazení. Půdorysná schémata sýpek byla většinou jednoduchá. Obvykle se jednalo o jednoprostorový půdorys.²⁾ Dřevohliněné konstrukce s lepcem, užívané v těchto stavbách od pozdního středověku až do poloviny 19. století, zvolna ustupovaly zděným objektům, jejichž funkci od poslední třetiny téhož věku začalo přebírat polopatro, budované na domech i chlěvech.

Zatímco v období první třetiny až poloviny 20. století proběhla místy celoplošná obměna staršího roubeného stavebního fondu za zděný, dochovala se v některých oblastech Plzeňska, Domažlicka i Klatovska pozoruhodná kolekce dřevěných sýpek, sestavených většinou z tesaných čtyřbokých, případně jen částečně hraněných trámů. Na Plasku a Dolnobělsku (Plzeňský kraj, okres Plzeň-sever) jsou dodnes rozšířené dřevěné patrové sýpky s pavláčkou se sloupky, mnohdy profilovanými.³⁾ Oproti roubeným sýpkám s klenbou, dosud přezívající např. na Klatovsku nebo jižním Plzeňsku, nebyly roubené sýpky ze severního Plzeňska chráněné hliněným tepelně-izolačním a protipožárním lepcem. Tradiční krytinou, rozšířenou ještě v období kolem 2. světové války, zde byl slaměný došek, nahrazovaný od 30. let 20. století vláknocementovou šablonou a o něco dříve také taškou cementovou nebo keramickou. Lze se domnívat, že roubené patrové sýpky s pavláčkou vznikaly ve vymezené oblasti již od poloviny 18. století až po první třetinu, popř. polovinu následujícího věku. Dendrochronologická data zde byla provedena prozatím pouze v ojedinělém případě, a sice u sýpky

Obr. 1: Močerady (okres Domažlice), indikační skica mapy stabilního katastru 1838. Husté šrafování nespalné objekty, řídké šrafování spalné budovy. Šipka označuje pozici dvora č. 21 (Ústřední archiv zeměměřictví a katastru; všechny kresby a zaměření K. Foud, 2015).

čp. 5 z Vrážného (Plzeňský kraj, okres Plzeň-sever). Dřevo, užitý při jejím vyzdvížení, bylo skácené v období let 1819–1820.⁴⁾ Podstatně staršího data jsou některé roubené sýpky z Klatovska. Příkladem může být nevelká stavba, vybavená valenou roubenou klenbou, původně stojící ve Stropčicích (Plzeňský kraj, okres Klatovy) v usedlosti čp. 1, odkud byla po rozebrání převezena do Kvášňovic (taktéž okres Klatovy). V roce 2011 byla přemístěna do Bušovic (Plzeňský kraj, okres Rokycany). Dendrochronologická data klade dobu kácení dřeva pro výstavbu vzpomenuté sýpky ze Stropčic již do roku 1683. Transferu se v roce 2010 dočkala také celoroubená sýpka z usedlosti čp. 13 v Kbelnici (Plzeňský kraj, okres Plzeň-jih), která nové místo a využití našla v areálu středověké tvrze v obci Lštěn na Domažlicku. Skládá se ze dvou částí, z nichž mladší byla sekundárně sestavena z trámů skácených již v letech 1719–1726. Starší část

Obr. 2: Chanovice (okres Klatovy), roubená sýpka s klenbou původně stojící na Klatovsku v Petrovicích u Měčína, dnes součást Expozice lidové architektury Muzea Dr. Hostaše v Klatovech.

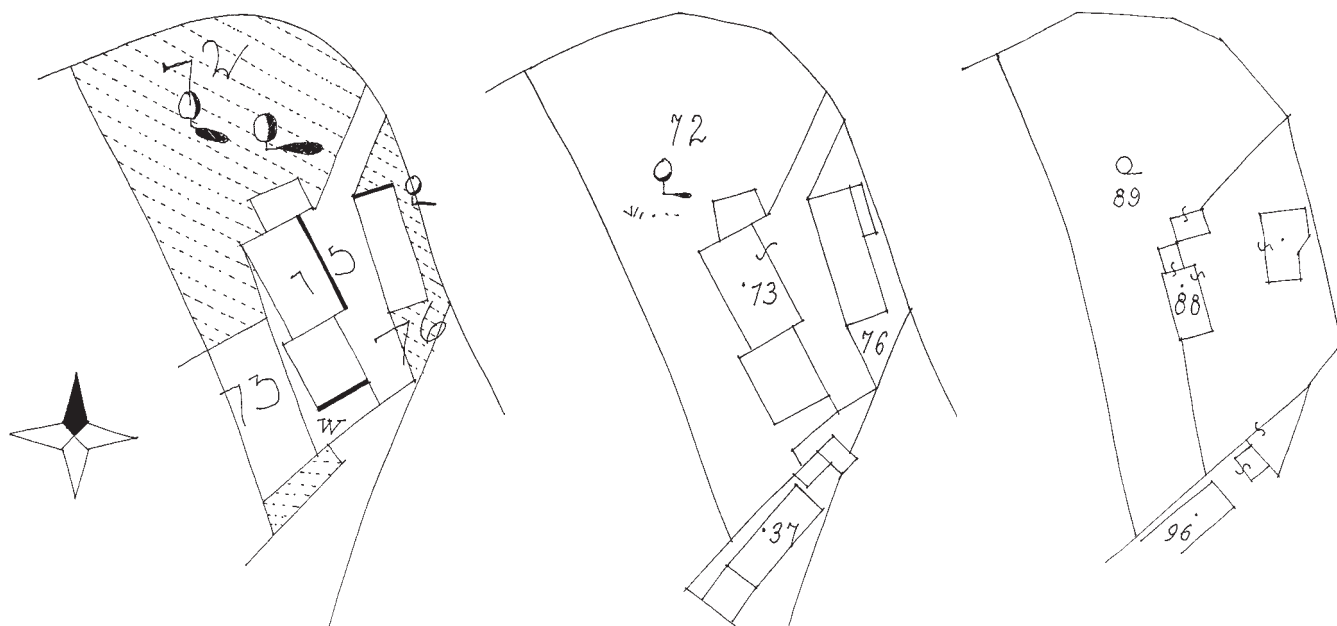

Obr. 3: Jarov (okres Plzeň-sever), usedlost čp. 2 – pohled ze dvora na sýpku. Příklad roubené patrové sýpky s pavlačkou (všechny snímky K. Foud, stav 2015, není-li uvedeno jinak).

stavby o půdorysných rozměrech 5,35 m × 5,3 m klade dendrochronologická data do období let 1730–1732.⁵⁾

Roubené sýpky, jako nedílná součást historického lidového stavebního fondu, se dochovaly také na Staňkovsku a Holýšovsku (Plzeňský kraj, okres Domažlice), kde bylo v poslední době identifikováno několik těchto pozoruhodných staveb. Jsou přízemní, menšího obdélného půdorysu. Sjednocujícím znakem pro tyto jinak ryze účelově řešené objekty jsou výrazné přesahy stropních trámů na delší (obvykle nádvorní) straně, které vynášejí roubený věnec polopatra, dosahující výšky přibližně čtyř až pěti trámů. Smyslem takové úpravy bylo v první řadě zvětšení kapacity úložného prostoru v podstřešní části stavby, zároveň s tím pak přesah chránil zápraží se vstupem do stavby před klimatickými vlivy. Dendrochronologie klade vznik některých dochovaných budov již do období první poloviny 18. století. Pěkným příkladem popisovaných staveb mohou být roubené sýpky, donedávna stojící v usedlosti čp. 21 v obci Močerad na Staňkovsku.

Močerad leží v mírně zvlněném terénu, 4 km vzdušnou čarou jižně od Staňkova. V písemných pramenech se lokalita poprvé připomíná již k roku 1115. Mapa stabilního katastru, jako jedinečný doklad poznání urbanistické a stavební struktury sídla, zaznamenala k roku 1838 půdorysnou stopu vsi již dotvořenou. Zástavba byla soustředěna po obvodu návsi zhruba obdélného tvaru, s podélnou osou založenou ve směru jihozápad – severovýchod a s pravidelně vyměřenou stranou severní (resp. severozápadní) a jižní (resp. jihovýchodní). Zatímco na severu leželo asi osm usedlostí, podél strany jižní se nalézalo dvorů cca šest. Další čtyři usedlosti se nacházely při západní a východní straně. V ploše návsi se ve stejném čase rozprostíraly dva rybníky, z nichž západněji položený byl menší rozlohy. Mezi jižním břehem větší z obou vodních ploch a jižní stranou návsi se utvořil shluk asi pěti nestejně velkých chalupnických usedlostí a objektů domkářů. Domy, stojící v čele usedlostí při návsi, byly vysazeny ve štítové orientaci, v hloubce dvorů, při vnějším obvodu vsi, se nacházely stodoly, založené ve vztahu k návsi v orientaci okapové. Zástavba Močerad byla stabilním katastrem v obdo-

Obr. 4: Močerady, usedlost čp. 21, indikační skica mapy stabilního katastru 1838 (vlevo), katastrální mapa 1912 (uprostřed) a katastrální mapa z 80. let 20. století (vpravo), výřez (Ústřední archiv zeměměřictví a katastru).

bí na sklonku 30. let 19. století charakterizována v převažující míře jako spalná, zděné, resp. nespalné pak byly některé chalupy a naopak bez výjimky spalné (bezpochyby dřevěné, resp. roubené) byly všechny stodoly.

⁶⁾ Lze předpokládat, že rozvrh parcel, nastavený již středověkým lokátorem, počítal původně s přibližně patnácti dvory. Nejméně u dvou na severu a jednoho na jihu došlo patrně až v pozdním období k sekundárnímu rozdělení. V období druhé poloviny 19. století až první třetiny 20. století nastala k takřka celoplošná přestavba sídla, během které byla zděnými objekty nahrazena starší dřevěná zástavba. Samotná urbanistická struktura jádra vsi však z větší části zůstala ponechána bez podstatnějších změn a nové objekty obvykle vznikaly v místech předešlých staveb. Během celého 20. století se zástavba mírně zahustila a vykročila především jižním směrem podél cesty na Hlohovčice, kde v období po roce 1950 vyrostl nový zemědělský areál.

Historický lidový stavební fond Močerad reprezentuje skupina selských dvorů soustředěných po obvodu návsi, se stavební výbavou pocházející ponejvíce z období druhé polo-

Obr. 5: Močerady (okres Domažlice), usedlost čp. 21 – pohled od jihu na bránu statku, v průhledu na pozadí s obytným stavením a severní sýpkou (stav 2008).

Obr. 6: Močerady, usedlost čp. 21 – pohled od severovýchodu na východní štít severní sýpky a nádvorní stranu mladšího obytného stavení, původně snad chlévů (stav 2008).

Obr. 7: Močerady, usedlost čp. 21 – severozápadní kout s dvojicí sýpek, vlevo při západní, vpravo při severní straně statku (stav 2008).

Obr. 10: Močerady, usedlost čp. 21 – severozápadní kout, severní strana. Pohled ze dvora na jižní stranu roubené sýpky z let 1819–1821.

Obr. 8: Močerady, usedlost čp. 21 – severozápadní kout dvora. Pohled na východní (nádvoří) stranu sýpky ležící v linii západní strany statku. Objekt dosud kryje hlinitý lepenec a v ose vstupu lze spatřit klenbu sklepa (stav 2008).

Obr. 11: Močerady, usedlost čp. 21 – severní strana. Pohled od severu na severní stranu roubené sýpky z 1. čtvrtiny 19. století (vlevo) a severní stranu sýpky z 80. let 18. století (vpravo).

Obr. 9: Močerady, usedlost čp. 21 – severozápadní kout dvora, roubená sýpka při západní straně. Pohled od severu (stav 2008).

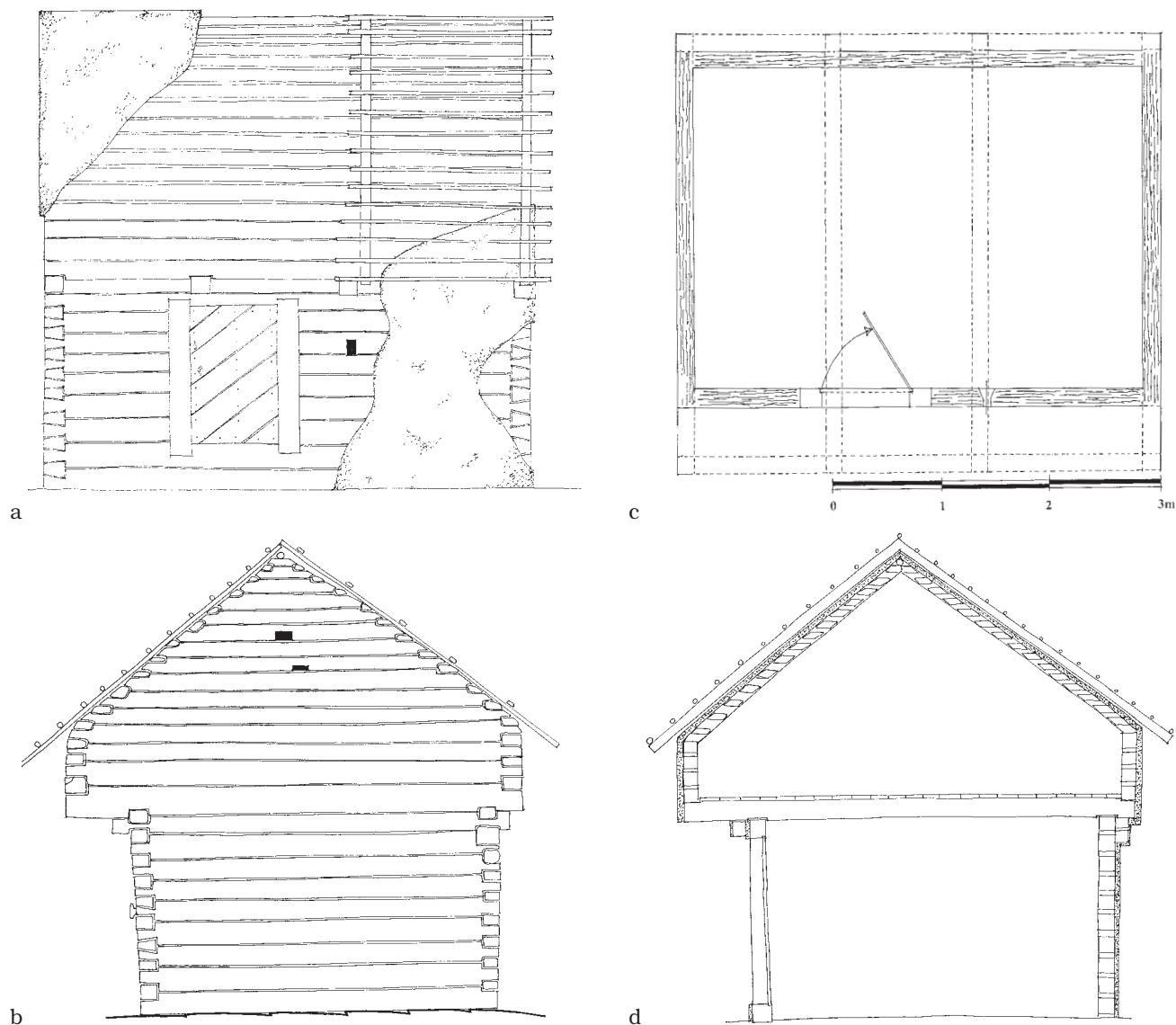
viny 19. století až první třetiny následujícího věku. Domy v čele statků jsou jak přízemní, tak přízemní s polopatrem, ve vztahu k návsi vysazené ve štítové orientaci. Při jižní straně návsi stojí u cesty, oddělující od sebe oba návesní rybníky, drobná zděná šestiboká kaple se stanovou střechou a plochostropým interiérem. Poblíž kaple se nalézá v čele statku čp. 15 nevelké roubené stavení. V usedlosti čp. 4 byla v období před rokem 2000 identifikována drobná roubená sýpka s klenbou. Obdobně řešené dřevěné stavby přežily do počátku 21. století v usedlosti čp. 21, ležící v linii jižní strany návsi blíže cesty na Hlohovčice. Kolem roku 2010 byla posledně uvedená selská usedlost, až na zděnou klenutou bránu, demolována a v jejích místech následně vznikl nový objekt, který získal evidenční číslo E1. Před definitivním zánikem zachránil roubené sýpky ze dvora čp. 21 převoz do Ohůčova (Plzeňský kraj, okres Domažlice).

Usedlost čp. 21 se k roku 1838 rozprostírala na pozemku p. č. 13. Byla v majetku sedláka Hurky (Hůrka). Přestože byl dvůr součástí jižní strany návsi, byl oproti západněji položeným statkům posunut více k jihu mimo linii uliční čáry. Tvořily jej celkem čtyři nestejně velké stavby, stabilním katastrem bez rozdílu klasifikované jako spaliné. Nejblíže návsi stál drobný objekt obdélného půdorysu s podélnou osou založenou ve směru západ – východ, ve kterém lze spatřovat větší z obou dále popisovaných sýpek.

Od jihu ke stavbě přiléhala rozložitější budova obdélného půdorysu, vysazená ve vztahu k návsi ve štítové orientaci. V této poloze se až do roku 2010 nalézala druhá sýpka, oproti předešlé kratší a nižší, kterou však lze se situací, zaznamenanou stabilním katastrem, ztotožnit jen ztěží. Objekt od jihu sousedil s poslední z trojice budov, které tvořily zástavbu západní strany dvora. Jednalo se o stavbu kratšího obdélného půdorysu. Východní stranu nádvoří statku čp. 21 vymezoval objekt (snad obytné stavení), vysazený na podlouhlém obdélném půdorysu. Hlavní vjezd do dvora byl od jihu, boční výjezd na silnici vedoucí do návsi ležel v severovýchodní části areálu. Cesta k němu zčásti vedla zahradou.⁷⁾ K roku 1912 se zástavba dvora od roku 1838 dispozičně prakticky nezměnila a jediným dokladem jeho urbanistického rozvoje v uvedeném mezidobí byl mělký přístavek, který přilehl od východu k objektu, formujícímu jeho východní stranu. Lze se domnívat, že ještě v průběhu poslední třetiny 19. století, nejpozději pak během první třetiny následujícího věku, prošel přestavbou objekt, ležící až do likvidace po roce 2010 jižně od roubených sýpek. Značná část zdiva domu byla vyzdvižena z pálených cihel, část byla smíšená, nebo dokonce kamenná, především pak

úseky obvodové zdi na západě, severu a východě. V úvalu přichází i možnost relativně pozdní adaptace původně hospodářské stavby (chlévy), situované jižně od sýpek při západní straně dvora po zániku staršího stavení, ležícího na východě. Finální vzhled objektu formovala adaptace, provedená patrně v 50.–60. letech 20. století. Dnes je toto místo nezastavěné. Neznámo kdy (nejpozději v průběhu druhé třetiny 20. století) zanikla také stavba, ležící v nejjižnější části dvora. V 80. letech 20. století již neexistovala, naopak ve stejném čase katastrální mapa zachycuje obě sýpky v poloze, v jaké se nalézaly ještě v roce 2008. Z historické stavební výbavy dvora dodnes na místě zůstala jen zděná klenutá brána stojící v jižní části areálu.

Během orientačního průzkumu zástavby Močerady, prováděného v roce 1998⁸⁾ a následně před rokem 2010, byly v areálu statku čp. 21 dokumentovány dvě roubené sýpky, zprvu chráněné hliněným lepenecem a vnějším krovem se střešním pláštěm. Stupeň devastace budov byl vysoký a zvolna směřoval k neřízenému zániku, podpořenému rozkrytím (resp. absencí) střech. Přestože se nejednalo o stavby zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek, byly roubené sýpky nakonec díky iniciativě

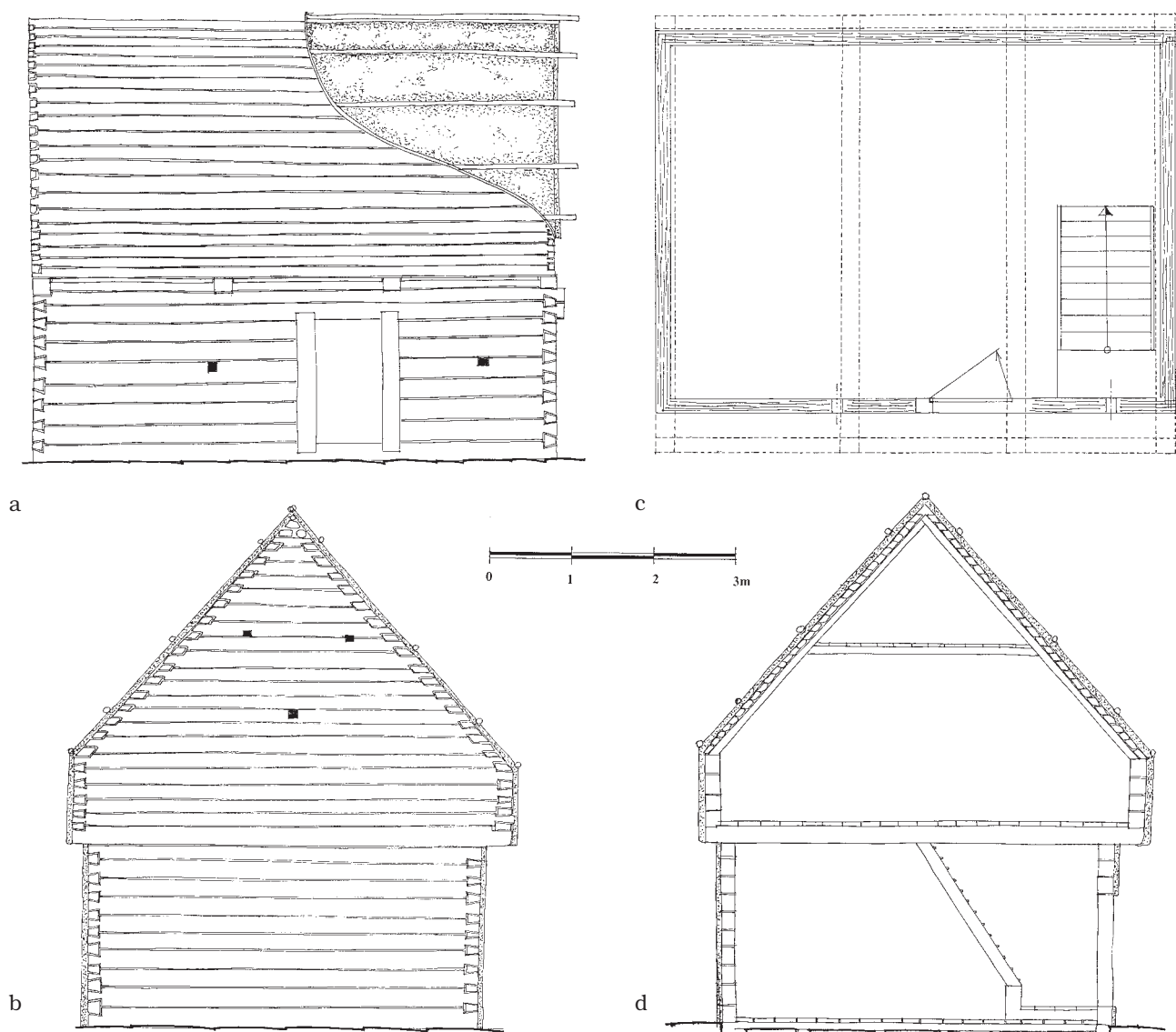
Obr. 12: Močerady, usedlost čp. 21, dnes Ohůčov. Sýpka z let 1781–1789. Pohled na: a – původní východní (nádvoří); b – severní (štítovou) stranu; c – půdorys přízemí; d – příčný řez.

Obr. 13: Močerady, usedlost čp. 21, roubená sýpka při severní straně dvora. Interiér přízemí s žebříkovým schodištěm do podstřešní komory (stav 2008).

Obr. 14: Močerady, usedlost čp. 21, roubená sýpka při severní straně dvora. Interiér podstřešní komory (stav 2008).

Obr. 15: Močerady, usedlost čp. 21, dnes Ohůčov. Sýpka z let 1819–1821. Pohled na původní jižní (nádvořní) a západní (štíťovou) stranu, půdorys přízemí a příčný řez.

privátní strany po pečlivém očíslování jednotlivých částí rozebrány a vzápětí alespoň provizorně sestaveny na novém místě v Ohůčově (Plzeňský kraj, okres Domažlice) na pozemcích patřících ke zdejšímu zemědělskému areálu,⁹⁾ rozprostírajícímu se při jihovýchodním okraji sídla. Současná pozice staveb neodpovídá poloze, v jaké se nalézaly v Močeradech, v této souvislosti je však nutné konstatovat jediné – pokud by neproběhl jejich převoz, zajištěný a zafinancovaný privátním sektorem, sýpky by dnes již zcela jistě neexistovaly. Současný stav obou staveb je opět místy značně rozporuplný a nezaručuje dlouhodobější perspektivu další existence. Ve snaze poznat nejen jejich domnělé stáří, ale i dobu skácení dřeva, užitého při jejich výstavbě, byl v roce 2015 proveden dendrochronologický průzkum.¹⁰⁾ Výsledky byly překvapující a jen poukázaly na fakt, že dodnes lze v lidovém prostředí venkova nalézt mimořádné stavby, na jejichž skutečné stáří při absenci dalších hodnotících kritérií dokáže poukázat právě dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků.¹¹⁾

Severněji položená sýpka, která podle dendrochronologické datace vznikla kolem roku 1820, je přízemní celoroubená jednokomorová stavba obdélného půdorysu o šířce 4,75 m a délce 5,63 m, s podélnou osou původně založenou ve směru západ – východ. Stavba je sestavena z hraněných trámů, v nároží spojených zámky. Horní podlaží má roubené klenutí, průřezem odpovídající tvaru sedlové střechy. Trámy užitý při výstavbě obvodových stěn jsou široké přibližně 0,15 m a vysoké 0,15–0,26 m. Přízemí dosahuje od terénu ke stropnímu trámu výšky cca 2 m. Stropní trámy jsou na nádvoří (v původní poloze na jižní) straně přetažené přes obvodovou stěnu o 0,4 m. Výška polopatrové části podkrovní komory činí přibližně 0,8 m. Mírně předsazené je polopatro také na severní straně stavby (cca 0,2–0,3 m). Od prkenné podlahy, položené na stropních trámech k vrcholu klenby, dosahuje výška podkrovní komory okolo 3,8 m. Celková výška stavby činí přibližně 5,8 m. Přízemí, vybavené prkennou podlahou, propojuje s horním podlažím jednoramenné žebříkové schodiště. Roubené klenutí podkrovní komory je při styku se štíty provázené s roubením bočních stěn a zároveň je podepřené krokvicemi založenými v trámech, ležících v místech, kde se obvodová stěna odklání od svislé osy. Krokvice propojuje hambalek. Dveře uzavírající vstup do objektu jsou dřevěné, jednokřídlé, svlakové, z líčové strany pobité plechem. Vnější ochrana dveří před vloupáním a především ohněm navazovala na silnou vnější ochrannou vrstvu lepenice, původně pokrývající nejen stěny, ale i klenbu. Do navrstvené lepenice, „přichycené“ ke srubovým stěnám armaturou z dubových klínků, byla na

Obr. 16: Ohůčov (okres Domažlice) – menší z močeradských sýpek, stav po převozu do Ohůčova. Interiér přízemí, pohled na líčovou stranu vstupních dveří.

Obr. 17: Ohůčov, roubená sýpka původně situovaná při západní straně usedlosti čp. 21 v Močeradech, datovaná dendrochronologií do období let 1781–1789. Interiér podstřešní komory, část pod hřebenem, stav již bez vnějšího ochranného hliněného lepenice.

klenbě vložena prkna. Lze se domnívat, že zprvu sloužila k podložení krokvic s latěmi pro slaměný došek. Doba vzniku stavby (viz dendrochronologická datace 1819–1820) odpovídá situaci zachycené stabilním katastrem. Objekt tak stál při severní straně dvora přibližně 190 let.

Menší z obou sýpek močeradské usedlosti čp. 21 ležela až do roku 2010 při severozápadní (resp. západní) straně dvora, v těsném sousedství s výše popisovaným objektem. Je to přízemní celoroubená jednokomorová stavba kratšího obdélného půdorysu o délce 4,31 m a šířce 3,2 m. Od spodního trámu roubení k spodnímu okraji stropního trámu dosahuje výšky 2 m. Polopatrová část horní komory dosahuje výšky cca 0,55 m, celá horní komora je vysoká přibližně 2 m. Přesah stropního trámu na nádvoří (v původní poloze východní) straně činí od líce podélné stěny 0,45–0,6 m. Na protilehlé (západní) straně je polopatro předsazené oproti přízemí o cca 0,15 m. Tesané hraněné, případně jen na dvou stranách přitesané trámy, spojené na nárožích na rybinu i s mírnými přesahy zhlaví, jsou široké 0,15–0,2 m a vysoké 0,16–0,23 m. Stropní trámy široké 0,15 m jsou založeny zhruba v pravidelných rozstupech 1,2–1,23 m. Vstup do stavby z nádvoří (východní) strany kryjí jednokřídlé svlakové dveře, na nádvoří straně

s bedněním ze šikmo kladených hraněných prken. Horní podlaží s roubeným klenutím, průřezem odpovídající tvaru sedlové střechy, bylo přístupné jednoramenným žebříkovým schodištěm. Stavbu z vnější strany chránil proti požárům i výkyvům teplot hliněný lepenec, a to jak na svislých stěnách, tak roubené klenbě. Navrstvenou lepenici zabezpečoval před deštěm a sněhem vnější krov složený z krokvic, položených na protipožární hliněné vrstvě a vzájemně spojených přitesanými latěmi z kulatiny. Lze se domnívat, že také v tomto případě stavbu chránil před klimatickými vlivy slaměný došek. Objekt je dendrochronologií kladen do období 80. let 18. století, tedy pět desetiletí před pořízením indikačních skic map stabilního katastru. Zatímco stavbu, situovanou na severu dvora, lze k roku 1838 ztotožnit s větší z obou sýpek, to samé se jednoznačně nedá říci o menší z nich. Třebaže je stavba podstatně starší a v určitých ohledech i archaičtější (viz např. existence jen částečně přitesaných trámů, jejich přesahy na nároží nebo skladba lícové strany dveří), jen stěží ji lze identifikovat ve spalné stavbě, zachycené v jejím místě stabilním katastrem. Je možné se domnívat, že byla spojena s dalším spalným objektem jednou společnou střechou, v úvahu přichází i sekundární využití starší stavby a osazení do prostoru severozápadní koutové části dvora v období po roce 1840, kdy také došlo k přestavbě objektu (pozdějšího obytného stavení) ležícího při západní straně usedlosti. Tu to domněnku podporuje také existence sklepa pod sýpkou, který byl zastropen cihelnou, částečně stlačenou valenou klenbou. Vstup do suterénu byl patrně zřízen z čela (z prostoru zápraží sýpky). V době dílčí dokumentace stavby (2008) byl již nepřístupný a po rozebrání obou sýpek pravděpodobně zcela zanikl. Jakkoliv se nastíněné stavební dějiny menší z obou močeradských sýpek přibližují rovině pouhých hypotéz, jedno je zřejmé. Jde o velmi cenný doklad přežívání tradice výstavby celodřevěných staveb ještě

Obr. 19: Ohůčov, roubené sýpky z močeradské usedlosti čp. 21 po přemístění na pozemek ležící při jižním okraji vsi. Pohled od západu. Vlevo sýpka z 80. let 18. století (původně stojící při západní straně usedlosti čp. 21), vpravo sýpka z 1. čtvrtiny 19. století (původně stojící při severní straně dvora Močerady čp. 21).

v období, kdy se císařská kancelář pokoušela o prosazování důkladnějších požárně bezpečnostních hledisek.

Roubené sýpky, takřka identické s popisovanými objekty z Močerad, se dochovaly také na dalších místech v okolí, např. v Malonicích (Plzeňský kraj, okres Domažlice). Malonice jsou příkladem vsi, kde do počátku 21. století přečkal početný soubor historických staveb z okruhu památek lidového stavitelství.¹²⁾ Patří mezi ně také dřevěná sýpka, stojící ve dvoře čp. 12, situovaném v jihozápadní části vsi. Objekt ležící při jižní straně dvora je přízemní, na nádvorní (severní) straně s mírně předsazeným polopatrem. Vstup je vybaven slohovými dveřmi, na čelní straně s bedněním z klasovitě kladených prken. Srubové stěny stavby jsou včetně roubené klenby kryté hliněným lepenecem. Stavbu chrání vnější krov, nesoucí střešní plášť z bobrovek kladených na řídké laťování. Mapa stabilního katastru sýpku k roku 1838 s největší pravděpodobností

Obr. 18: Neuměř (okres Domažlice), usedlost čp. 2 – pohled od obytného stavení na nádvorní stranu sýpky (vlevo), vybavené hliněným lepenecem. Stav před demolicí přilehlých chlévů.

již zaznamenala jako spalnou, objekt ale může být ještě staršího původu, období druhé poloviny 18. století nelze vyloučit. V Malonicích lze obdobně řešenou roubenou sýpku nalézt také v usedlosti čp. 21. Dvůr se nachází při severní straně návsi. Dominuje mu obytné stavení situované štítem do návsi. Západně od domu stojí při hranici usedlosti nevelká dřevěná přízemní sýpka kratšího obdélného půdorysu s nízkým, na nádvorní (východní) straně s mírně předsazeným polopatrem. Stejně jako v případě sýpky z malonické usedlosti čp. 12, také zde polopatrovou část vynášejí čtyři trámy, sloužící zároveň za trámy stropní. Objekt je

Obr. 20: Neuměř, usedlost čp. 2, roubená sýpka – pohled z interiéru dolní komory na lícovou stranu vstupních dveří.

standardně na vnější straně překryt hliněným lepenecem, který chrání i samotnou klenbu.¹³⁾ Stavba je vybavena vnějším krovem a střešním pláštěm z drážkových tašek. Také v tomto případě se lze domnívat, že spalný objekt na mapě stabilního katastru v místech popisovaného objektu je zmiňovaná sýpka. Nejen sýpka v čp. 12, ale i ze dvora čp. 21 „U Janoušů“ je vybavena slohovými dveřmi, s vnější stranou tvořenou klasovitě kladenými prkny. Stavba vznikla nejpozději v období první třetiny 19. století, o něco starší původ však nelze vyloučit.¹⁴⁾ Jiným příkladem může být roubená sýpka ze dvora čp. 6 v obci Srbice, situované 3 km vzdušnou čarou jihovýchodně od Močerad. Také zde jde o nevelkou přízemní stavbu, vyzdviženou na užším obdélném půdorysu, na zápražní straně s předsazeným polopatrem o výšce cca 0,7 m. Prozatím poslední, teprve nedávno zjištěnou roubenou budovou, takřka identicky řešenou se zkoumanými objekty z Močerad, je dřevěná sýpka z usedlosti čp. 2 ležící při návsi v Neuměři (Plzeňský kraj, okres Domažlice).¹⁵⁾ Je to nevelká přízemní stavba kratšího obdélného půdorysu vybavená nižším, směrem do dvora mírně předsazeným polopatrem a povalovou klenbou. Dřevěné stěny byly vyzdviženy na polozapuštěném suterénu, který je přístupný otvorem pod severovýchodní štítovou zdí. Roubené stěny dosud chrání z vnější strany hliněný lepenec, který pokrývá i samotnou klenbu. Vnější krov nese keramický střešní plášť. Vstup do stavby uzavírají slohové dřevěné jednokřídlé dveře zdobené klasovitě kladeným bedněním z hraněných prken. V interiéru se uchovala drobná dřevěná koutnice, v minulosti snad osazená ve starém obytném stavení, původně ležící severně od sýpky. Dendrodatace klade dobu kácení dřeva pro stavbu do období let 1753 až 1755. Jedná se tak o prozatím dosud nejstaršího zástupce těchto specifických staveb, vyskytujících se v oblasti, rámcově vymezené Holýšovem na severu a Kolovčí na jihu.

ZÁVĚREM

Historická lidová architektura je nedílnou součástí památkového fondu na Domažlicku a nejen tam. Dosaďovací poznatky o době vzniku dochovaných roubených budov posouvají jejich výstavbu daleko před dříve obecně proklamovanou polovinu 19. století, období přelomu 17. a 18. století nevyjímaje. Příkladem mohou být např. sýpky z Močerad nebo Neuměře, vyzdvižené v rozmezí let 1753 až 1821.¹⁶⁾ Zkoumané objekty z Močerad, Neuměře, Malonic, Srbic a dalších míst severovýchodní části okresu Domažlice obohacují různorodý fond historické lidové architektury v oblasti českého západu, který je i přes dílčí památkovou ochranu vystaven přízni, nebo naopak přezírání ze strany lidského pokolení. Plošný orientační průzkum sídel vesnického typu přináší alespoň rámcové poznatky o stavu dochování starší architektury jako dokladu historického, urbanistického a stavebního vývoje obce a regionu. Zároveň s tím může sloužit k provedení dokumentace a průzkumu již konkrétních staveb, mnohdy zanikajících bez poznání cenných historických stavebních konstrukcí a zjištění jejich domnělého nebo dokonce skutečného stáří. Popisované sýpky z Močerad a okolí nebo jiné příklady roubených sýpek s klenbou z Klatovska či jižního Plzeňska vycházejí z typologie staveb, ovlivněných obdobím pozdního středověku. Úbytek těchto staveb v terénu je však zřejmý ke škodě současného i budoucího pokolení. Ztráta každé z nich znamená i snížení vypovídací hodnoty zkoumaného sídla. Lze jen doufat, že močeradské sýpky budou nakonec zachráněny a najdou uplatnění v některém z historických selských dvorů na Staňkovsku či Holýšovsku.

*Tato práce vznikla v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: **Výzkum nemovitých památek v ČR. Aplikace nových metodik průzkumu a dokumentace – ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře**, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.*

POUŽITÁ LITERATURA

- Bukačová, I. – Foud, K. – Karel, T. – Křemenák, J. 2002: Lidová architektura. Okres Plzeň-sever. Plzeň.
- Foud, K. 2001: Roubené patrové sýpky s pavlákou v oblasti severního Plzeňska, in: Dějiny staveb 2001, Plzeň, s. 47–52.
- Foud, K. 2010: Vesnice Plzeňského kraje. Plzeň-sever a Plzeň-město. Plzeň.
- Foud, K. – Aubrechtová, A. 2015: Vlčice čp. 11. Příspěvek k prohloubení poznání historického lidového stavebního fondu jižního Plzeňska. Rkp.
- Foud, K. – Karel, T. 2004: Lidová architektura. Vesnické památkové rezervace a zóny, krajinné památkové zóny v Plzeňském kraji. Plzeň.
- Foud, K. – Weberová, H. 1998: Lidová architektura. Okres Domažlice. Domažlice.
- Frolec, V. – Vařeka, J. 1983: Lidová architektura. Praha.
- Menc, V. 1980: Lidová architektura v Československu. Praha.
- Pešta, J. 2005: Encyklopedie českých vesnic III. Západní Čechy. Praha.
- Procházka, Z. – Jánský, J. 2013: Tvrz ve Lštění. Proměny jednoho rytířského sídla aneb jak se státi zemánkem. Domažlice.
- Škabrada, J. 1999: Lidové stavby. Architektura českého venkova. Praha.
- Škabrada, J. 2003: Konstrukce historických staveb. Praha.
- Voděra, S. – Škabrada, J. 1986: Jihočeská lidová architektura. České Budějovice.

POZNÁMKY

- 1) Z relativně početného souboru domů tzv. špýcharového typu, dokumentovaného ještě v průběhu 40. let 20. století v prostředí Chodska na Domažlicku se počátku 21. věku dočkal jen nepatrný zlomek. Ojedinelé exempláře stojí v Újezdě u Domažlic v čp. 31 nebo Dražnově ve dvoře čp. 8 a 9. Stranou od známé národopisné oblasti, za jakou lze Chodsko považovat, se domy špýcharového typu vyskytují také v Dobrušíně u Sušice (Plzeňský kraj, okres Klatovy) např. ve dvorech čp. 8, 9 nebo v nedalekých Nezdicích na Šumavě (Plzeňský kraj, okres Klatovy) v čp. 1. Dochované exempláře domů špýcharového typu jsou až na roubenou světnici domu z Újezdu zděné z kamene nebo smíšeného zdiva, některé indicie však naznačují, že i zde se vyskytovaly srubové stěny, po dožití nahrazené právě zděnými konstrukcemi.
- 2) Sýpkami v oblasti na rozhraní jižních a západních Čech, tedy i objekty z Klatovska a Domažlicka, se zevrubně zabývá kapitola II/5 knihy „Jihočeská lidová architektura“ autorského kolektivu S. Voděra a J. Škabrada. Vyšla v roce 1986 a dodnes patří k základním dílům, věnovaným historické venkovské architektuře v ČR (Voděra – Škabrada 1986).
- 3) Roubené patrové sýpky je dodnes možné nalézt např. v Jarově (Plzeňský kraj, okres Plzeň-sever) ve dvorech čp. 1, 2, 3, 12, 15, 19, 21 a 22. Jde o největší koncentraci těchto specificky řešených staveb v regionu, kde se vyskytují. Kromě Jarova roubené patrové sýpky přezívají např. v Borku čp. 5, Bohách v č. E27 (původně stojící v Kopidle, Dobříči v čp. 9, Hodyni čp. 12 Kopidlu čp. 33/E1, Robčicích čp. 17, Řemešíně čp. 1, Trojanec čp. 11, Vrážném čp. 3 a 5 nebo Žebnici čp. 31 (Foud 2001).
- 4) Vrážné se v písemných pramenech objevuje poprvé k roku 1144, kdy lokalitu vlastnil plavský klášter. Stabliní katastr zachytil zástavbu vsi soustředěnou po obvodu malé návsi nepravidelného půdorysu, jejíž tvar je výsledkem skoro až nahodilého zakládání jednotlivých dvorů v prostoru křížovatyky několika cest. Ves tehdy tvořilo 8 usedlostí a několik chalup se spalnou stavební výstavou. Kromě zděné čtyřboké kaple zde poutá zaslouženou pozornost také roubená stodola a patrová tříkomorová sýpka s pavlačkou v usedlosti čp. 3. Velká roubená patrová sýpka s pavlačkou stojí i ve statku čp. 5, jehož zděný patrový dům situovaný v čele dvora byl nejvýstavnější budovou v obci. Jiná starší, snad ještě roubená chalupa přezívá ve dvoře čp. 8 (Foud 2010). Za poskytnutí informací o dendrochronologické dataci sýpek z usedlosti čp. 5 autor touto cestou děkuje PhDr. E. Kamenické.
- 5) Kbelnický dvůr čp. 13 byl vyměřen po roce 1770 v místech zrušeného vrchnostenského dvora. Roku 1870 vyhořel a posléze byl vystavěn znovu. Katastrofu přečkala pouze roubená sýpka. Stavbu v minulosti chránil hliněný lepenec a vnější krov krytý keramickou střechou. V období poslední třetiny 20. století se objekt zvolna dostal do špatného, až kritického technického stavu, který směřoval k samovolnému zániku. Stavbu zachránilo rozebrání a přemístění do Lštění (Plzeňský kraj, okres Domažlice). Po obnově vzniklo v části objektu minimum dendrochronologie (Procházka – Janský 2013). Kbelnice leží cca 26 km vzdušnou čarou východně od Močerad. Sýpka ze dvora čp. 13 spadá do okruhu staveb, které se vyskytovaly a v několika exemplářích dodnes stojí na jižním Plzeňsku a Klatovsku. Jde o objekty završené valenou, popř. stlačenou valenou klenbou nebo klenbou opisující tvar sedlové střechy, bez před-sazené polopatrové části.
- 6) Stavby na mapách stabilního katastru jsou barevně rozlišené na tzv. spalné (značené žlutou barvou) a nespalné (značené červenou barvou). Smyslem rozdělení objektů pomocí barev do dvou kategorií však bylo v prvé řadě upozornění na požární bezpečnost konkrétní budovy (podle Škabrada 1999).
- 7) Podle Original Bau Parzellen Protocoll der Gemeinde Motscherad bohmisch Močerad (uloženo v Národním archivu Praha, Fond stabilní katastr, Klatovský kraj, obec Močerady).
- 8) V roce 1998 proběhla orientační, přesto ale celoplošná dokumentace všech vesnických sídel na území okresu Domažlice. Celý projekt, jehož nositelem je Okresní úřad Domažlice, byl spolufinancován z programu Evropské unie CBC Phare. Spočíval v prohlídce, fotodokumentaci a popisu přibližně 250 vesnic a osad. Výsledkem bylo vytvoření ojedinelého souboru fotografií dokumentující vesnická sídla celého zkoumaného regionu, vyhotovených v průběhu několika měsíců. Souběžně s tím proběhl sběr informací o stavu historické lidové architektury a mohlo se realizovat také porovnání souboru objektů zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek s pozoruhodnou a početnou skupinou staveb jak roubených, tak zděných, dosud památkově nechráněných. Výstupem projektu byla také publikace Lidová architektura, okres Domažlice (Foud – Weberová 1998), popisující ve stručnosti jednotlivé lokality a heslovitě také konkrétní stavby, zajímavé jak po stránce architektonické, tak památkové.
- 9) Ohůčev (Plzeňský kraj, okres Domažlice) leží 2 km severním směrem od Staňkova na důležité dopravní tepně I/26 Plzeň – Domažlice. V písemných pramenech se objevuje poprvé k roku 1271 (Foud – Weberová 1998). Stabliní katastr zachytil zástavbu vsi k roku 1838 soustředěnou podél cesty původně vedoucí severním směrem od Staňkova na Holýšov, než byla nahrazena novou císařskou silnicí vyměřenou západně od obce. V jihovýchodní části vsi se rozprostíral ze tří stran uzavřený areál mlýna, který v období druhé poloviny 19. století prošel přestavbou a rozšířením (podle <http://archivnimapy.cuzk.cz/>). Urbanistická stopa sídla od konce 30. let 19. století až do 2. poloviny následujícího věku neprodělala žádnou zásadnější změnu, pouze v období poslední třetiny 20. století vzniklo při jižním okraji vsi několik nových rodinných domů. Ve stejném čase, případně o něco dříve, tady byl také kolektivizovaným zemědělstvím vybudován velký hospodářský objekt. Východně od této stavby byly na pozemku ppč. 470/7 po roce 2010 provizorně umístěny obě sýpky z močeradské usedlosti čp. 21. Jejich technický stav se v posledním období zhoršil, objekty postrádají střechu a značně poškozené jsou též dílčí partie srubových stěn. Prozatím jako jediná možnost uchování staveb se jeví další transfer, tentokrát do místa, které bude odpovídat jejich původnímu účelu a pozici v rámci selského dvora nebo chalupnické usedlosti.
- 10) Určením doby skácení dřeva v roubených sýpkách močeradské usedlosti čp. 21 byla pověřena firma DendroLab Brno, Ing. Tomáš Kyncl. Náplní výzkumné zprávy č. 074b-15 bylo dendrochronologické datování dřevěných prvků užitých v předmětných stavbách. Z každé sýpky byly odebrány vzorky z pěti konstrukčních prvků. Determinace dřeva byla provedena pomocí běžných xylotomických metod. Čtyři prvky byly zhotoveny z jedlového, čtyři ze smrkového a dva z borového dřeva. Metoda užitého dendrochronologického zpracování spočívala v aplikaci standardních metod chronologie šířek letokruhů. Menší z obou sýpek (v původní pozici ležela mezi domem na jihu a větší sýpkou na severu při západní straně dvora) byla podle výzkumné zprávy zhotovena ze smrků a borovic pokácených v letech 1781–1789. Větší sýpka (v původní poloze při severní straně dvora čp. 21) byla zhotovena z jedlí a borovic pokácených v letech 1819–1821.
- 11) Ještě v 80. letech 20. století bylo zcela běžné, když se na evidenčních kartách kulturních památek z okruhu tzv. lidové architektury v kolonce „Datace“ obecně užívala formulace „polovina 19. století“, pokud dobu vzniku stavby neurčovali např. dochované vročení, archivní záznam nebo zde bližší neurčený stavební prvek, typický právě pro jednotlivé slohové, časově zařaditelné období. S rozvojem dendrochronologického datování především po roce 1989 se začalo rozkrývat často zcela mimořádné stáří mnohých staveb, počínaje chalupou v Lučici čp. 2 na okrese Klatovy (doba kácení dřeva 1556, podle Škabrada 1999) a konče bohužel prakticky zaniklým domem čp. 1 z jihočeských Mirkovic (doba kácení dřeva 1420–1430). Na Plzeňsku se v posledním období podařilo pomocí dendrochronologického datování určit stáří některých venkovských chalup. Za zmínku stojí např. drobné roubené stavení čp. 77/E5 z Dolní Lukavice, u kterého byla doba kácení dřeva užitého v roubených stěnách kladena do období 1686–1687 nebo roubená světnice stavení usedlosti čp. 19 v Merklíně na jižním Plzeňsku z období let 1782–1815 (Foud – Aubrechtová 2015). Prozatím poslední poznatky ze střívků srubových stěn dřevěných objektů v prostředí venkova na Plzeňsku přináší dendrochronologie sýpek z Močerad a Neuměře.
- 12) V písemných pramenech se Malonice objevují poprvé k roku 1379. Jádrem nevelké vsi ležící asi 5 km vzdušnou čarou jihozápadně od Močerad je návěs přibližně obdélného tvaru, s pravidelně vyměřenou stranou severní a západní. Lemuje ji skupina usedlostí v čele s domy vysazenými v převažující míře ve štítové orientaci. Návsi dominuje čtyřboká kaple Panny Marie Růžencové z roku 1886, opatřená sedlovou střechou. Historický lidový stavební fond ještě v období na přelomu 20. a 21. století reprezentovalo několik roubených staveb, např. chalupy čp. 2, 5 a 11. V usedlosti čp. 2 se nalézal i zděný patrový špýchar a brána s vodorovným překladem (Foud – Weberová 1998). Obšírněji se popisem sídla zabývá Jan Pešta (Pešta 2005).
- 13) Stejně jako v případě sýpek z Močerad, také u popisovaných objektů z Malonic a dalších podobných staveb se nejedná o klenbu jako takovou, jak to známe např. z roubených sýpek vybavených valenou klenbou. U zmiňovaných objektů ze Staňkovska a Holýšovska se za nejvhodnější popis považuje formulace „roubené klenutí, průřezem odpovídající tvaru střechy“ (Voděra – Škabrada 1986).
- 14) Sýpky z Malonic ve stručnosti zmiňuje jak publikace Lidová archi-

tektura (Foud – Weberová 1998), tak obsáhla práce arch. Jana Pešty Encyklopedie českých vesnic (Pešta 2005). Pešta správně připomíná, že Malonice jsou „vesničky s překvapivě vysokým podílem roubených staveb (6 domů, 4 sýpky s povalovými klenbami), doplněné o mladší zástavbu. Patří k památkově nejcenějším, i když na první pohled poněkud nenápadným sídlům v širší oblasti Domažlicka“.

- 15) Neuměř (německy Nohmirschen) ležící 3 km západně od Holýšova, se v písemných pramenech objevuje poprvé k roku 1542. Mírně svažité návsi dominuje nevelká kaple Nejsvětější Trojice z roku 1832 (Foud – Weberová 1998). Mapa stabilního katastru zaznamenala zástavbu sídla k roku 1838 soustředěnou po obvodu nevelké návsi nepravidelného tvaru. V její západní části se rozprostírala na pozemku pč. 8 ze tří stran uzavřená usedlost čp. 2, v čele s nespalným domem ležícím ve štitové orientaci. Jižně od domu se nacházela další nespalná stavba užšího obdélného půdorysu. Dvůr doplňovala spalná stodola, která uzavírala statek od západu. Součástí nespalné stavby situované jižně od domu byla roubená sýpka, kterou dendrochronologická datace klade vznikem do poloviny 18. století (dendrodataci provedla v roce 2015 firma DendroLab Ing. Tomáš Kyncl; mapa stabilního katastru in: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>)
- 16) Mladší z močeradských sýpek je příkladem obcházení požárových řádů, opakovaně vydávaných za panování Marie Terezie a Josefa II. Např. v únoru 1816 byl vyhlášen dvorský dekret, který obnovuje zákaz stavět domy ze dřeva. V březnu téhož roku byl vzpomenuť zákaz rozšířen i na hospodářská stavení a ploty (podle Frolec – Vařeka 1983)

DIE BLOCKBAUSPEICHER VON MOČERADY DER HISTORISCHE VOLKSBAUBESTAND IM TAUSER LAND IM LICHT NEUER ERKENNTNISSE

Die historische Volksbaukunst stellt einen untrennbaren Bestandteil des Denkmalbestandes der Region dar. Bis in die zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts dominierte in den Landregionen von Pilsen, Domažlice (Taus) und Klatovy (Klattau) das Blockhaus. Das Holz war durch ganze Jahrhunderte auch beim Bau weiterer Objekte der Ausstattung sowohl der Bauernhöfe als auch der Viertelbauergehöfte, wie z. B. der Scheunen, Ställe, Kammern oder Kornspeicher in Verwendung. Die bisherigen Erkenntnisse zur Entstehungszeit der erhaltenen Blockbauten verschieben ihren Ausbau weit vor die allgemein überlieferte Mitte des 19. Jahrhunderts, ja die Wende des 17. und 18. Jahrhunderts nicht ausschließend. Zu den bedeutenden Belegen der Vielfalt der Dorfbaukunst zählen die in mehreren Teilen der Pilsner Region erhaltenen Blockbaukornböden. Das Augenmerk fesseln sowohl die seit der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts bis in die Mitte des nachfolgenden Jahrhunderts gebauten einstockigen Kornspeicher mit einer offenen Galerie im Sprengel von Plasy und Dolní Bělá (Plass und Neustadt, Bez. Pilsen-Nord), als auch die Blockbauspeicher mit Gewölbe in mehreren Ortschaften der Bezirke Klatovy oder Pilsen-Süd. Vor allem die tonnengewölbten Kornböden stellen einzelartige Belege des Überlebens der spätmittelalterlichen Bauweise noch ins 18., bzw. ins erste Drittel des weiteren Jahrhunderts dar. Im Bezirk Domažlice in der Umgebung von Holýšov und Staňkov (Holleischau und Stankau) erhielt sich ein kleines, trotzdem aber bedeutendes Ensemble von kleineren Blockbauspeichern, die sich von den Vorherigen vor allem mit dem vorgesetzten Blockbau-Halbgewölbe unterscheiden. Die Bauten sind mit dem mit Lehmestrich geschützten Gewölbe und dem äußeren Dachwerk gedeckt, das für die leichte Dachdeckung dimensioniert war, z. B. für das Strohdach. Mit dem wärmeisolierenden und brandfesten Estrich waren auch die Außenwände der Blockbaukonstruktionen überzogen. Den Eingang in das gewöhnlich eine Kammer enthaltende Erdgeschoss schließt eine Tür ab, oft mit ährenförmiger Bretterverschalung versehen. Zugang in den mit dem Halbgewölbe verbundenen Dachraum führt über einarmige Treppe.

Obwohl es sich um die rein zweckmäßig gelösten Bauten handelt, sie überraschen mit ihrem Alter, wie es sich an den Beispielen der Speicher von Močerady oder Neuměř (Motscherad, Nehmirschen, Bez. Domažlice) belegen lässt. Die Dendrochronologie legt das Bauholzfallen des Älteren der Speicher in Močerady in die Periode 1781–1789, für den Jüngeren unlängst danach in den Jahren 1819–1821. Von einem erheblich älteren Ursprung ist der Kornspeicher aus dem Bauernhof Nr. 2 in Neuměř. Er entstand schon in dem Zeitabschnitt 1753–1755 und zählt somit zu den ältesten bislang identifizierten Bauten des

Umkreises der Volksbaukunstdenkmäler im Bezirk Domažlice. Typologisch gleiche Kornspeicher stehen bis heute z. B. in den Bauernhöfen Nr. 12 und 21 in Malonice oder Nr. 6 in Srbice (beide Ortschaften Pilsner Kreis, Bez. Domažlice). Man kann mit Recht vermuten, es handle sich auch in diesen Fällen um sehr alte und wertvolle, die Erkenntnis und den Schutz verdienende Bauten.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Močerady (Bez. Domažlice), Indikationsskizze der Mappe des Stablen Katasters, 1838. Dichte Schraffierung – steinerne Gebäude, dünne Schraffierung – Wirtschaftsgebäude. Pfeil zeigt die Lage des Bauernhofes Nr. 21 (Zentralarchiv für Geodäsie und Kataster, alle Zeichnungen und Bauaufnahmen K. Foud, 2015).

Abb. 2: Chanovice (Bez. Klatovy [Klattau]), Blockbauspeicher mit Gewölbe aus Petrovice b. Měčín (Groß Petrowitz, Bez. Klatovy), heute Teil der Volksarchitektur-Dauerausstellung des Dr.-Hostaš-Museums Klatovy (Klattauer Regionalmuseums).

Abb. 3: Jarov (Bez. Pilsen-Nord), Bauernhof Nr. 2 – Hofansicht des Kornspeichers. Beispiel vom einstockigen Blockbauspeicher mit einer kleinen Galerie (alle Fotos K. Foud, Zustand 2015, falls nicht anders angegeben).

Abb. 4: Močerady, Bauernhof Nr. 21, Indikationsskizze der Mappe des Stablen Katasters, 1838 (links), Katastermappe 1912 (in der Mitte), Katastermappe aus den 1980er Jahren (rechts), Ausschnitt (Zentralarchiv für Geodäsie und Kataster).

Abb. 5: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Hofort, Ansicht von Süden, in Durchsicht im Hintergrund der Wohnbau und der nördliche Kornspeicher (Zustand 2008).

Abb. 6: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Ansicht von Nordosten, Ostgiebel des nördlichen Speichers, Hofseite des jüngeren Wohnbaus, ursprünglich wohl der Ställe (Zustand 2008).

Abb. 7: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Nordwestwinkel mit Paar Speicher, links der an der West-, rechts an der Nordseite des Bauernhofes (Zustand 2008).

Abb. 8: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Nordwestwinkel des Bauernhofes. Östliche (Hof-) Seite des Speichers in der Linie der Hofwestseite. Der Bau ist noch mit dem Lehmestrich gedeckt, in der Eingangsachse das Kellergewölbe deutlich (Zustand 2008).

Abb. 9: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Nordwestwinkel des Bauernhofes, Blockbauspeicher an der Westseite. Ansicht von Norden (Zustand 2008).

Abb. 10: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Nordwestwinkel, Nordseite. Hofansicht der Blockbauspeichersüdseite aus den Jahren 1819–1821.

Abb. 11: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21 – Nordseite, Nordansicht der Nordseite des Blockbauspeichers aus dem 1. Viertel des 19. Jahrhunderts (links) und der Nordseite des Speichers aus den 1880er Jahren (rechts).

Abb. 12: Močerady (Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 21, heute Ohůčov. Speicher aus den Jahren 1781–1789. Ansicht der ursprünglichen östlichen (Hof-) und der nördlichen (Giebel-) Seite, Grundriss vom Erdgeschoss, Querschnitt.

Abb. 13: Močerady, Bauernhof Nr. 21, Blockbauspeicher an der Hofnordseite. Erdgeschoss, Innenraum mit der Leitertreppe in die Dachraumkammer (Zustand 2008).

Abb. 14: Močerady, Bauernhof Nr. 21, Blockbauspeicher an der Hofnordseite. Inneres der Dachraumkammer (Zustand 2008).

Abb. 15: Močerady, Bauernhof Nr. 21, heute Ohůčov. Kornspeicher aus den Jahren 1819–1821. Ansicht der ursprünglichen Süd- (Hof-) und West- (Giebel-) Seite, Grundriss vom Erdgeschoss und Querschnitt.

Abb. 16: Ohůčov (Autschowa, Bez. Domažlice) – der kleinere der Speicher aus Močerady, Zustand nach dem Transfer nach Ohůčov. Erdgeschossinneres, Sichtseite der Eingangstür.

Abb. 17: Ohůčov, Blockbauspeicher, ursprünglich an der Westseite des Bauernhofes Nr. 21 in Močerady, dendrochronologisch 1781–1789 datiert. Inneres der Dachraumkammer, Partie unter dem First, Zustand schon ohne den schützenden Lehmestrich.

Abb. 18: Neuměř (Nehmirschen, Bez. Domažlice), Bauernhof Nr. 2 – Hofseitenansicht des mit Lehmestrich versehenen Speichers (links) vom Wohnbau zu. Zustand vor der Demolierung anliegender Ställe.

Abb. 19: Ohůčov, Blockbauspeicher aus dem Bauernhof Nr. 21 in Močerady nach dem Transfer auf das Grundstück beim Dorfsüdrand. Links der Bau aus den 1780er Jahren (ursprünglich an der Westseite des Bauernhofes Nr. 21), rechts der Speicher aus dem 1. Viertel des 19. Jahrhunderts (ursprünglich an der Nordseite des Hofes Močerady Nr. 21).

Abb. 20: Neuměř, Bauernhof Nr. 2, Blockbauspeicher – Eingangstürsichtseite, Ansicht vom Innenraum der unteren Kammer.

(Übersetzung J. Noll)